Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Znanstveno vijeće za antropologijska istraživanja HAZU

Institut za hrvatski jezik

Hrvatsko antropološko društvo

7. terminološki okrugli stol

Hrvatska terminologija u europskome kontekstu: prevođenje i višejezičnost

Zagreb, 23. listopada 2025.

Sedmi terminološki okrugli stol *Hrvatska terminologija u europskome kontekstu: prevođenje i višejezičnost* u organizaciji Znanstvenoga vijeća za antropologijska istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Instituta za hrvatski jezik i Hrvatskoga antropološkog društva održat će se 23. listopada 2025. u Zagrebu.

ORGANIZACIJSKI ODBOR

akademik Pavao Rudan, počasni predsjednik Organizacijskoga odbora, Znanstveno vijeće za antropologijska istraživanja, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti; Hrvatsko antropološko društvo

dr. sc. Kristian Lewis, predsjednik Organizacijskoga odbora, Institut za hrvatski jezik

dr. sc. Željko Jozić, ravnatelj Instituta za hrvatski jezik

prof. dr. sc. Anita Sujoldžić, Znanstveno vijeće za antropologijska istraživanja, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti; Hrvatsko antropološko društvo

dr. sc. Milica Mihaljević, Institut za hrvatski jezik

dr. sc. Lana Hudeček, Institut za hrvatski jezik

dr. sc. Maja Matijević, Institut za hrvatski jezik

PLENARNI IZLAGAČI

dr. sc. Kristian Lewis, Institut za hrvatski jezik

dr. sc. Milica Mihaljević, Institut za hrvatski jezik

Okrugli stol održat će se hibridno u Velikoj vijećnici Instituta za hrvatski jezik u Zagrebu i na Zoomu.

poveznica: https://us06web.zoom.us/j/81763414241

oznaka sastanka (*Meeting ID*): 817 6341 4241

Program 7. terminološkoga okruglog stola

Hrvatska terminologija u europskome kontekstu:

prevođenje i višejezičnost

10:00 – 10:15 pozdravni govori i otvaranje okrugloga stola

10:15 – 10:45 Kristian Lewis: *Terminološka djelatnost u Institutu za hrvatski jezik od početaka do danas*

10:45 – 11:15 Milica Mihaljević: *Istovrijednice u općemu i terminološkome rječniku – primjer* Rječnika jezikoslovnoga nazivlja *i* Rječnika hrvatskoga jezika za nasljedne i neizvorne govornike

11:15 – 11:30
rasprava

11:30 – 12:00
stanka

12:00 – 12:15 Ivan Čipin i Petra Međimurec: *Demografski pojmovnik: iskustva i izazovi u oblikovanju standardizirane (hrvatske) terminologije* (Zoom)

12:15 – 12:30 Elma Durmišević: *Kvir terminologija u bosanskom jeziku* (Zoom)

12:30 – 12:45 Ana Mikić Čolić: *Terminološki pogled na nestandardne idiome*

12:45 – 13:00 Vjekoslav Blazsetin i Maja Matijević: *Mađarsko-hrvatski rječnik jezikoslovnoga nazivlja*

13:00 – 13:15
rasprava

13:15 – 13:30
stanka

13:30 – 13:45 Nina Ledinek, Mojca Žagar Karer, Andreja Žele i Mija Michelizza: *Raba slovenske terminologije ter položaj slovenščine v visokem šolstvu in znanosti: rezultati empirične raziskave*

13:45 – 14:00 Špela Petric Žižić: Šolski slovar slovenskega jezika *na portalu* Franček *in pedagoško prilagojena terminologija*

14:00 – 14:15 Lana Hudeček: *Naziv između norme i uporabe*

14:15 – 14:30 Ana Ostroški Anić: *Definiranje novih naziva: smjernice i praksa*

14:30 – 14:45
rasprava

14:45 – 15:00
zatvaranje okrugloga stola

SAŽETCI IZLAGANJA

Kristian Lewis
Institut za hrvatski jezik
klewis@ihjj.hr

Terminološka djelatnost u Institutu za hrvatski jezik od početaka do danas

(plenarno izlaganje)

U izlaganju se nastoje obuhvatiti svi vidovi terminološke djelatnosti u Institutu za hrvatski jezik, od prvih nastojanja ustavljivanja hrvatskoga nazivlja koja su pokrenuta u toj ustanovi 90-ih godina 20. stoljeća do recentnih projekata, publikacija i drugih terminoloških aktivnosti koje se sustavno provode posljednjih tridesetak godina. O obujmu i bogatoj djelatnosti u tome području svjedoči, među ostalim, podatak o objavljenome 21 terminološkom rječniku u razdoblju od 2001. do 2025. godine. Među ostalim, bit će riječi o projektu *Hrvatsko strukovno nazivlje – Struna*, koji se provodi u Institutu od 2008. U ovome se trenutku u Institutu terminološki rad odvija u okviru projekta *TermAI: razvoj i modernizacija hrvatske terminologije*, koji financira Europska unija u sklopu programa *NextGenerationEU*, a završeni su projekti *Dinamičnost kategorija specijaliziranoga znanja (DIKA)*, *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje (JENA)* i *CONMUSTERM: Problemi temeljnoga suvremenoga glazbenog nazivlja u Hrvatskoj*, koje je financirala Hrvatska zaklada za znanost te projekt *Interdisciplinarni model terminološkoga upravljanja – sociokognitivni temelj obradbe strukovnih jezika (IMOTEP)*, financiran sredstvima Europskoga socijalnog fonda. Od međunarodnih projekata možemo izdvojiti projekte *Rječnik terminološkoga nazivlja*, *Terminografska baza podataka TERM_IN – Slavenska terminografija (1990. – 2017.)* i *Slavenska terminologija na kraju 20. i na početku 21. stoljeća*, svi provedeni pod okriljem Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta. Posebno ćemo istaknuti otvorenost institutskih terminoloških izvora korisnicima na mreži, odnosno 32 struke zastupljene na stranici terminološke baze hrvatskoga strukovnog nazivlja *Struna* i *Hrvatski terminološki portal*.

Milica Mihaljević
Institut za hrvatski jezik
mmihalj@ihjj.hr

Istovrijednice u općemu i terminološkome rječniku – primjer *Rječnika jezikoslovnoga nazivlja* i *Rječnika hrvatskoga jezika za nasljedne i neizvorne govornike*
(plenarno izlaganje)

Na početku izlaganja kratko će se predstaviti *Rječnik jezikoslovnoga nazivlja* objavljen 2024. godine i *Rječnik hrvatskoga jezika za nasljedne i neizvorne govornike* objavljen 2025. godine. Ono što povezuje ta dva rječnika osim djelomično istoga autorskog tima, činjenica je da su oba rječnika u prvome redu jednojezični i objasnidbeni, a ne prijevodni. Međutim, u njima ipak istovrijednice zauzimaju važno mjesto, a pristup njima određen je vrstom rječnika i potrebama korisnika. *Rječnik jezikoslovnoga nazivlja* sadržava istovrijednice na sedam jezika: engleskome, njemačkome, francuskome, talijanskome, ruskome, češkome i švedskome, a u *Rječniku hrvatskoga jezika za nasljedne i neizvorne govornike* donose se istovrijednice na engleskome i španjolskome jeziku. Načela donošenja istovrijednica u *Rječniku jezikoslovnoga nazivlja* utvrđena su na okruglome stolu održanome 6. studenoga 2020., na kojemu su sudjelovali suradnici za pojedine strane jezike. Glavna je svrha donošenja istovrijednica u tome rječniku olakšavanje prevođenja jezikoslovnoga nazivlja na strane jezike, ali i olakšavanje čitanja strane literature. S druge strane, glavna je svrha donošenja istovrijednica u *Rječniku hrvatskoga jezika za nasljedne i neizvorne govornike* olakšavanje razumijevanja rječničkih natuknica nasljednim i neizvornim govornicima. Zbog različite svrhe različit je i pristup donošenju sinonimnih naziva. U *Rječniku jezikoslovnoga nazivlja* česti su sinonimni nizovi istovrijednica, a u *Rječniku hrvatskoga jezika za nasljedne i neizvorne govornike* sinonimi se izbjegavaju te se navodi samo najčešća prototipna istovrijednica. Iznimka je navođenje američke i britanske istovrijednice (npr. jesen B *autumn*; A *fall*). Budući da je rječnik namijenjen strancima, nije se željelo dati prednost nijednoj inačici.

Ivan Čipin
Petra Međimurec
Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, Katedra za demografiju
icipin@efzg.hr, pmedimurec@efzg.hr

Demografski pojmovnik: iskustva i izazovi u oblikovanju standardizirane (hrvatske) terminologije

Ovo izlaganje prikazuje razvoj Demografskog pojmovnika na hrvatskom jeziku te lekcije stečene u tom procesu. Pojmovnik, objavljen 2024. u nakladi Središnjega državnog ureda za demografiju i mlade, nastao je iz potrebe da se demografski pojmovi učine pristupačnima i razumljivima ne samo stručnjacima nego i donositeljima politika i široj javnosti. Cilj je bio uspostaviti resurs koji objedinjuje sustavno prikupljene demografske pojmove, njihove definicije i preporučene hrvatske nazive. Demografija je česta tema u javnim raspravama i zato je važno izbjeći površnu ili netočnu upotrebu temeljnih pojmova zbog nedovoljno razrađenog i neujednačenog nazivlja. Proces izrade Pojmovnika obuhvatio je prepoznavanje i odabir ključnih pojmova, terminološku analizu i provjeru upotrebe u međunarodnoj literaturi (ponajprije na engleskom jeziku), razmatranje nasljeđa ranijih prijevoda te oblikovanje ujednačenog nazivlja, uz uparivanje preporučenih hrvatskih naziva s odgovarajućim engleskim pojmovima radi jasnoće i nedvosmislenosti. Pritom je bilo potrebno pronaći ravnotežu između stručne preciznosti i razumljivosti širem krugu korisnika. Brojni pojmovi nisu imali ustaljene hrvatske istovrijednice (npr. *childlessness*), a neke je bilo teško prevesti bez gubitka izvornog značenja (npr. *living apart together*). U nastojanju da se postojeći hrvatski izrazi usklade s nazivljem i načinom primjene u međunarodnoj literaturi, nerijetko se otvaralo pitanje o zadržavanju domaće tradicije naspram prilagodbe engleskom jeziku kao globalnom jeziku znanosti. Pojmovnik tako pokazuje da terminološki rad u demografiji nadilazi akademske okvire i doprinosi oblikovanju zajedničkoga strukovnog jezika, koji Hrvatskoj olakšava ravnopravno sudjelovanje u europskim i međunarodnim raspravama o demografskim izazovima.

Elma Durmišević
Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Odsjek za bosanski, hrvatski i srpski jezik
elma.durmisevic@ff.unsa.ba

Kvir terminologija u bosanskom jeziku

Ovo izlaganje ima za cilj dati pregled i opis kvir terminologije u bosanskom jeziku, nudeći širok opseg kolokacija u okviru termina kvir – kao ključne riječi. Osnovni korpus istraživanja jeste monografija *Historija kvir života u Bosni i Hercegovini* (2025) koji je izdao Sarajevski otvoreni centar (SOC), autorskog tima koji čini: Damir Imamović, Matej Vrebac, Lejla Kalamujić, Amila Buturović, Nikolina Todorović. Monografija pokriva historiju i analizu kvir života od bosanskog srednjovjekovlja pa sve do početka devedesetih godina XX stoljeća. S obzirom na to da knjiga obiluje primarnim izvorima – izvornim nalazima; preslikama i fotografijama dijelova iz časopisa određenog historijskog perioda, arhivskih i sudskih spisa, zdravstvenih priručnika, dijelovima iz zbirki narodnih i autorskih pjesama – a s obzirom na jezike kojima se u tim historijskim razdobljima komuniciralo na području Bosne i Hercegovine, rad će ponuditi i nekoliko stranih termina kojima je opisivan kvir život, ali i izraze koji su, iz današnje perspektive, primjeri govora mržnje. Sve pronađene termine provjerili smo u aktuelnim rječnicima bosanskog jezika, kako bismo utvrdili da li je bosanskohercegovačka leksikografija spremna zakoračiti iz tradicionalnog (patrijarhalnog) okvira ka rodno fluidnoj stvarnosti koju danas živimo.

Ana Mikić Čolić
Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
amikic@ffos.hr

Terminološki pogled na nestandardne idiome

Jedan je od temeljnih razloga nastanka, odnosno postojanja nestandardnih idioma potreba članova neke društvene, dobne, profesionalne grupe da posebnim verbalnim sredstvima afirmiraju svoj identitet i potvrde pripadnost grupi. Dakle, dob, spol, profesija, razina obrazovanja te želja za drukčijim, ekspresivnijim izražavanjem utječu na nastanak idioma za koje se u hrvatskom, ali i svjetskom jezikoslovlju koriste nazivi *žargon*, *sleng*, *šatrovački*, *argo*. Idiomi čiji se nastanak veže uz urbane sredine također se u jezikoslovnoj literaturi različito nazivaju: *gradski govori*, *urbani govori*, *urbanolekti*, *supstandardni idiomi*, a disciplina koja se bavi tim leksičkim slojem *urbana dijalektologija*, *moderna* ili *socijalna dijalektologija* te *kvantitativna dijalektologija*. Cilj je ovoga rada istražiti upotrebu navedenih naziva u kroatističkoj jezikoslovnoj literaturi te utvrditi postoje li sinonimni nazivi ili semantičke razlike među njima.

Vjekoslav Blazsetin
Institut za istraživanje migracija
vjekoslav.blazsetin@imin.hr

Maja Matijević
Institut za hrvatski jezik
mmatijevic@ihjj.hr

Mađarsko-hrvatski rječnik jezikoslovnoga nazivlja

U izlaganju će biti predstavljen rad na mađarsko-hrvatskome terminološkom rječniku jezikoslovnoga nazivlja koji se izrađuje u sklopu izbornoga kolegija *Hrvatski rječnici* na Katedri za hrvatski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Pečuhu. Poticaj za izradu toga rječnika bilo je objavljivanje rusko-mađarskoga rječnika jezikoslovnoga nazivlja, koji je 2023. godina objavila Katedra za ruski jezik i književnost u Pečuhu, te suradnja s Institutom za hrvatski jezik tijekom trajanja projekta *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje* voditeljice dr. sc. Milice Mihaljević. U sklopu projekta obrađuju se osnovni jezikoslovni nazivi, a kao polazište poslužio je mađarski dio rusko-mađarskoga rječnika. Prije početka obrade određena je struktura natuknice u programu *Lexonomy*, koji je među ostalim odabran kao baza jer omogućuje istodobni unos i posuvremenjivanje natuknica u stvarnome vremenu. Radi provjere uporabe hrvatskih naziva konzultirani su portal *Struna*, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva* Rikarda Simeona te *Rječnik jezikoslovnoga nazivlja* (2024.), objavljen u okviru projekta *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. U bazu je trenutačno uneseno otprilike 300 naziva s hrvatskim istovrijednicama, a rad na projektu nastavit će se u okviru kolegija na kojemu je započet.

Nina Ledinek

Mojca Žagar Karer

Andreja Žele

Mija Michelizza

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
nina.ledinek@zrc-sazu.si, mojca.zagar@zrc-sazu.si,
andreja.zele@zrc-sazu.si, mija.michelizza@zrc-sazu.si

Raba slovenske terminologije ter položaj slovenščine v visokem šolstvu in znanosti: rezultati empirične raziskave

V prispevku predstavljamo izsledke anketne raziskave o rabi slovenske terminologije in položaju slovenščine v visokem šolstvu in znanosti, zlasti v odnosu do rabe drugih jezikov. Gre za segment iz obsežnejše ankete, poimenovane *Slovenščina danes*, ki smo jo v maju 2025 izvedli v okviru širše sociolingvistične raziskave *Druga celovita jezikovnopolitična raziskava o potrebah jezikovnih uporabnikov v RS in uporabnikov slovenščine v sosednjih državah in po svetu*. Raziskavo smo izvajali v letih od 2023 do 2025 na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Slovenskem raziskovalnem inštitutu iz Trsta (SLORI) in Pedagoškem inštitutu. Preučevali smo pravne podlage za izvajanje slovenske jezikovne politike ter skušali identificirati potrebe jezikovnih uporabnikov v zvezi z najrazličnejšimi vidiki slovenske jezikovne situacije, njihove jezikovne prakse ter stališča. Na podlagi anketnih odgovorov jezikovnih uporabnikov podrobneje predstavljamo tri vidike problematike: (1) poznavanje, rabo in razvijanje slovenske terminologije na različnih strokovnih področjih in (2) rabo slovenščine pri pisanju znanstvenih besedil ter zastopanost slovenščine v slovenskem javnem visokem šolstvu. Analiziramo tudi (3) stališča jezikovnih uporabnikov o opremljenosti slovenščine s terminološkimi slovarji, specializiranimi področnimi korpusi in drugimi terminološkimi viri in vlogo teh virov v kontekstu razvoja celovite slovenske jezikovne infrastrukture.

Špela Petric Žižić
ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
spela.petric@zrc-sazu.si

Šolski slovar slovenskega jezika na portalu *Franček* in pedagoško prilagojena terminologija

V prispevku so prikazani cilji in načela vključevanja terminov iz didaktičnostrokovnih gradivskih virov v prvi znanstveno utemeljeni pedagoški razlagalni slovar za slovenščino: *Šolski slovar slovenskega jezika* na portalu *Franček*. Izpostavljene so razlike med metodologijo obravnave vključenih eno- in večbesednih terminov ter med terminografsko metodologijo na eni in obravnavo determinologizirane leksike v okviru leksikografije na drugi strani. Obravnavana so načela definiranja vključenih terminov. Primerjalno z metodologijo izdelave splošnega razlagalnega slovarja so prikazane metode izbiranja ponazarjalnega gradiva in obravnava sinonimnih razmerij v okviru terminološkega gradiva. *Šolski slovar slovenskega jezika* v ospredje ne postavlja vprašanja determinologizacije, ampak metodologijo, kako prilagoditi definiranje terminologije določeni izobrazbeni stopnji.

Lana Hudeček
Institut za hrvatski jezik
lhudecek@ihjj.hr

Naziv između norme i uporabe

Veoma se često u praktičnome radu terminolog i stručnjak određene struke nalaze u dvojbi koji naziv upotrijebiti odnosno preporučiti jer se dva normativna načela nalaze u sukobu. Iako može biti riječ o sukobu različitih načela, veoma su često to načelo da (preporučeni) naziv mora biti usklađen s normativnim pravilima standardnoga jezika te načelo da se prednost daje u uporabi potvrđenijemu nazivu. U tome je slučaju često mišljenje terminologa i stručnjaka neusuglašeno, i to tako da bi terminolog dao prednost nazivu usklađenomu s pravilima standardnoga jezika (primjerice *placentni, menstruacijski, genski, regulacijski, membranski, enzimski, resorpcijski*; *peruanski balzam, skup/niz, povećanje učinkovitosti, podtest*) a stručnjak određene struke onomu koji je u struci češće u uporabi (primjerice *placentarni, menstrualni, genetski, regulatorni, membranozni, enzimatski, resorptivni*; *peruvianski balzam, baterija* (u značenju 'skup, niz'), *facilitacija, subtest*). U izlaganju će biti riječi o konkretnim primjerima iz nazivlja nekoliko struka te će se pokazati da bi pri terminološkom normiranju osobitu pozornost trebalo posvetiti pridjevima, koji se često nalaze u sjeni imenica kojima se pri normiranju posvećuje veća pozornost. Iskustvo naime pokazuje da stručnjaci lako prihvaćaju pridjev tvoren u skladu s tvorbenim pravilima hrvatskoga jezika i lako odustaju od (često češćih) pridjevnih posuđenica te bi na tome području terminološkoga rada valjalo uložiti dodatan napor u radu sa stručnjacima jer se razmjerno lako dolazi do dogovora i prihvaćanja dobro tvorenih pridjeva. Naime, kao i kad je riječ o pravopisno točnim (bez obzira na potvrđenost pravopisno netočnih) naziva – iako i tu ima iznimaka, stručnjacima različitih struka razmjerno je lako prihvatiti argumentaciju terminologa – zbog jednostavnosti i univerzalnosti tvorbenih pravila u hrvatskome standardnom jeziku te zbog jednostavne primjene tih pravila i u slučajevima koji nisu predmetom konkretne dvojbe.

Ana Ostroški Anić
Institut za hrvatski jezik
aostrosk@ihjj.hr

Definiranje novih naziva: smjernice i praksa

Ubrzan razvoj novih tehnologija uvijek prati i pojava novih pojmova za koje se u nazivlju pojedinih područja tek trebaju ustaliti nazivi. Definiranje novih naziva uglavnom se odvija unutar same struke, no njihovo uvrštavanje u postojeće terminološke resurse zadatak je terminologa i jezikoslovaca koji u obzir trebaju uzeti različite kriterije. U izlaganju će biti govora o kriterijima koji se trebaju primijeniti pri definiraju novih naziva, poput frekvencije njihove upotrebe, vremena od prvoga pojavljivanja, usporedivosti s drugim nazivima u području te funkcionalnosti naziva s obzirom na komunikacijske potrebe struke i postojeću normiranost nazivlja. Također će se prikazati i proces nastanka novih naziva te njihova semantička i morfološka prilagodba postojećem nazivlju. Na temelju kriterija definiranih u okviru akcije COST-a *European Network on Lexical Innovation* (eneoli.eu) predložit će se kriteriji za definiranje novih naziva u terminološkoj bazi Struna.